

מְשַׁנֵּת תְּמוּנַת אוֹת ל' וּמַם וּמ' סְתוּמָה וְנו"ן וּנ' פְּשוּטָה וּס' וְדִינְיָהּ סוּפְרִים

לבוא לידי טעות בסמ"ך. ומ"ם זו תהיה סתומה מכל צד⁴¹, (ג) ונגה יתה עובר (ד) לכתחלה מחוץ לסתימה מעט כראש הנאי". (ה) ולא ימשך הגן לצד שמאלה הרבה, וכדיעבד *יגר' (ו) המותר, ואין בזה משום חק תוכות ושלל פסדרן, ואם נמצא בן בשם הקדש אין לתקנו, וישאר קף וכשר. וגם בשבת (ז) אין להוציא אחרת עבור זה:

צורת אות נו"ן כפופה

אות נו"ן כפופה (ב) יעשה ראשה כמו ראש הדין⁴², וישלשה תגין עליה, (ג) ולא יותר רחב מראש הדין, דלא תהי דומה לבי"ת אם יתה רחב מעט יותר⁴³. ומשמע זה יעשה גם-כן מושבה למשה (ג) משוך לצד שמאל היטב יותר מן הראש, כדי שלא יתדמה לבי"ת או לכי". וצנארו הנמשך מאמצע ראשו יתה לכתחלה קצת עב ואך קצת ומטה לצד ימין, כדי להסמיך אות אצל ראשו⁴⁴. ותהיה הדין (ד) לכתחלה עגלה למשה לצד ימין⁴⁵, אם עשה הדין כפופה למעלה צורת נאי". והינו שמשך הצנאר מקצה ראשו, *הניח הפרימגדים בצריך עיון, ויבאיו הגאון ר' עקיבא איגר בחדושי, ומנחלת-דוד בסימן כג משמע דכשר בדיעבד⁴⁶ [וכן משמע לעניית דעה] לכאורה מהלכות, שחזר בסוף תמונת האותיות שלו הדברים שהם לעמובא בכל אות ואת זה דלג]. ועל-פל" פנים נראה פשוט דאך לדעת הפרימגדים מהני תקון ואפלו בתפילין ומזוזות, והינו שיגר תחלה קצת מראשו לצד שמאל ולא הרבה כדי שישאר צדן תמונת נו"ן עליו, ואחר-כך יוסיף עליו דיו לצד ימין לעשותו כמו ראש הדין. ולא מועיל בהוספת דיו מצד ימין לכו, דאס"כ יתה ראשו רחב מראש הדין ואין לעשות כן, כפוך לעיל, ועין בבאר הגולה:

צורת אות נו"ן פשוטה

אות נו"ן פשוטה (ב) אורחיה כמו זי", וישלשה תגין על ראשה, אך שהיא ארקה כשעור שמהא ראינה להעשות נו"ן כפופה אם תכפנה, והינו לא פחות מר' קלמוסין עם גגה. ואם עשאה קצרה, (ג) מראין להיגוף דלא תמים ולא טפש, ואם קראה זי"ן פסולה⁴⁷. ואם מושך הקו הארך מקצה ראשו ועשאה בצורת נאי" ארקה, הפרימגדים הניח בצריך עיון, אך שארי האחרונים [שערי אפרים סי' פא וגו'] המלך ולד"א [הקסימו בזה לפסל⁴⁸]:

צורת אות סמ"ך

אות סמ"ך (ב) תהיה גגה למעלה ארקה, והינו שתהא גגה שנה (ג) לכתחלה ולמשה מושבה קצרה⁴⁹, כי צריכה להיות עגלה מג'

שער הדין

מ (ב) כלו בכתי"ס: (ג) כן משמע מלכות ושי"א, ועין לקמן בבאר הגולה גרו"ן כפופה בסוף הרביר דאם עשאו למשה עגלה לא פסיקא ליה לכתשיר: (ג) וכלקפה: (ד) ברוך שאמר בא"י האחרון: (ה) בי"ס: (ו) עין בכתי"ס: (ז) ופשוט: (ח) בספר לדר אמת: (ט) בכתי"ס: (י) נלמד מהנודד ביהודה דאמרו: (יא) ולא יתה כמו נאי": (יב) נודע ביהודה בסימן פ, ולא מעכב דבר שאין נמצא בתלמוד, וגם לא עריך מה"א שגולה באמצע גגה: (יג) שצרימקרים בשער ה עיי"ש: (יד) בי"ס: (טו) כל הענין: (טז) ברוך שאמר בא"י האחרון: (יז) ועין בתשובת גת הדרים שקבת לפסל היכי דהמשיך המושב התחתון כלי"ך עד שנגאה כשני אותיות עיי"ש, ועין בפרימגדים ואפשר דגם הוא מורה להנחת הדין: (יח) כן מוכח מהבית"ס אחר סיום הא"ב שלו בד"ה קבת הפודכי וכו': (יט) (כ) טור: (כא) בכתי"ס: (כב) כי היא כפי"א נאי", עין בכתי"ס ויכדלעיל במ"ם פתוחה ולא

בספר עבודת-היום ובספר לרוד אמת]. על-כן צריך הסופר לזהר בזה מאד. וזה לשון הרד"ק שאמר: לאפיקי מקל הסופרים בורים שמקצרים הצנאר של הלמ"ד ועושים על הלמ"ד כמין יו"ד מחמת שאינם עושים רוח בין שיטה לשיטה כמלא שיטה וכו', כי הרוקח כתב בהדיא שיש לכתב על הלמ"ד כמו נאי" ולא כמו יו"ד, וכן מצאתי בהג"ה מפרך גט פשוט וכו' וכן כתב רבנו שמחה בשם החסיד וז"ל, עין שם. עוד ראיתי סופרים בורים, שפשוטעין וכותבין קו"ף במקום למ"ד, עושים צנאר תחלה על ראשו שיהיה למ"ד, ואחר-כך כשנתבשר הדיו גוררין הרגל; והוא הדין כשטועין וכותבין למ"ד במקום קו"ף, וגוררין הרגל הקו"ף ואחר-כך גוררין הצנאר, וזה פסול גמור, כמו ה' במקום ד' שנתבאר לעיל בצורת ד'. למ"ד שנמצא עגל-כו רק כעין קו פשוט כן **ו** ולא א"ו, יש להכשיר בשנת הדקת, והינו אם נמצא בן בשבת את צריך להוציא אחרת, ובחל ימין, ובתפילין אם אין לו אחרים יניחם בלא ברכה⁵⁰ [סי' החיים וקסת-הסופר]:

צורת אות מ"ם פתוחה

אות מ"ם פתוחה תמונתה קצת (ב) *כמו כ"ף נאי"⁵¹, על-כן תהיה למעלה לצד ימין עגלה, אבל למטה יתה לה נזית ובלא עקב. ונגה יתה למעלה שנה ולא עגל, רק לצד ימין יתה עגל. גם יתה גגה ארך עד כנגד מושבה התחתון, (ג) וכל זה לכתחלה. (ג) והחרטום שבצד שמאל יזר לרובק אותו לגגו⁵², והיה לכתחלה כמעט משוך בשנה עם הגג⁵³, רק (ד) שיהיה ביניהם לצד מעלה כמו פנס קטן⁵⁴, (ה) ותמונת החרטום תהיה כמו נאי" עומדת, משה קצת באלקסון ולא הרבה, *ויגיע עד כנגד מושב התחתון ועד בכלל; ומאד יזהר שלא יגע בו. ומכל מקום לא יתה ביניהם הפסק גדול לכתחלה, כדי שלא יתה על-דיו"ה הנאי" הרבה באלקסון. ואם לא הרביע החרטום למעלה לגגו ונראה ככ"ף נאי", פסול, ואין מועיל לו תקון בתפילין ומזוזות אם קבת אחריו, דהו"ו שלא כסדרן, וכדלעיל בסימן לב סעיף כה, עין שם במשנה ברורה. והוא הדין אם הרביע החרטום למטה במקום פתיחתו להמ"ם דפסול, ומבאר דינו לעיל בסימן לב סעיף יח לענין תקון אם לא קבת עדין אחריו בתפילין ומזוזות:

צורת אות מ"ם סתומה

אות מ"ם סתומה תהיה (ב) לכתחלה עגלה למעלה לצד ימין⁵⁵, ולמטה יתה לה נזית לימין ולשמאל, שלא תהא נראית כסמ"ד⁵⁶, (ג) ואם לא עשה כן והתיעוק קראה כסמ"ך, פסולה⁵⁷. והפרימגדים כתב שטוב יותר שתהיה מרבעת מכל צד, כי בקל יוכל

באור הלכה

* כמו כ"ף נאי". הכל מבתי עלי"פ המבאר בכתי"ס ויכל הפוסקים האחרונים, ולאפיקי ספרימגדים שקבת ותמונתו הוא כמו נו"ן נאי", כי אין מקור לזה. ואפשר דטעמו מסעיף יח שקבת המסביר: יגר' החרטום עד שתשאר בצורת נו"ן כפופה, וגם זה אינו נראה, דאפשר שיש לא אר"ב מקמבר דינוי כתיבת האותיות לא דקדק לכתב לפי תהגו לכתחלה למצה, כיון דאפלו נו"ן נאי" כשר לכלי עלמא; או דתפס שם לפי מנהג הספרדים שאין ממשכין הקו שלמעלה עד כנגד מושבה התחתון, כמו שקבת בספר לרוד אמת, אס"כ הוא דומה לנו"ן נאי", וזהו מה שקבת שם בספר לרוד אמת ודלרדוהו הפ"ם דומה לשי"ת, וכתי"ת ככר ידוע מה שקבת הרי"ת דרובקה לנו"ן נאי", וכמו שקבת בכתי"ס באות נו"ן, אבל לפי מה שאנו נוהגין די בגוריה עד שישאר בצורת כ"ף נאי", מדע, דבלבוס וכן באה"ע בסופו כסדר גטין שסדר מהרמ"ר כתוב: יגר' עד שתשאר בצורת כ"ף כפופה, ומה שקבת שם בט"ז כי הפ"ם הוא בכ' כתיבת גרו"ן נאי", כפר חסד עליו בזה הבית-האחר: * ונא"ע עד כנגד מושב התחתון. וכדיעבד אם לא הגיע עד למטה ויתנוק קראו למ"ם, צריך עיי"ש⁵⁸, דאפשר דנהו אינו מעקר צורת האות רק לכתחלה: * יגר' המותר. ומכל מקום אם המשיכה כלי"ך עד שהמיטק לא הכיר לתאוו עלי"די זה, לעניית דעה צריך עין אם משה גרינה⁵⁹, עין רמב"ם פרק א מהלכות תפילין הלכה יט, ואפלו אם תמצו לומר דכה"א באופן זה גס"כ כשר, שם שאני ודעך תמונתו כן לכתב ראשונים וכו'.

* הניח הפרימגדים בצריך עיון. ותקם אחר מסמכי המון הביא ראה לדברי הטכשירין בזה מהא דאמרין שקבת קד ע"כ: נתנון לכתב אות אחת ועלו כידו ששים חכב, ויפרשה רבנו נתנאל (הובא בהגמ"ד וכו"ו באות ו) קאי זה על אות ט' דנתנון לכתב ט"ת ולא הדקיק נתנד לצד שמאל [כן אימא בתגרות מימונו, ושעות הפוסק בכתי"ס שקבתו [מין] ונעשה נו"ן זי", ואם איתא דלעובא הוא אפלו בדיעבד, דאין עליו שם נו"ן כלל, אפאי תיב בזה בשבת ששים, הלא הדין כשבי"ת זה הסתמא עשאו כשאר ט"ת, שאין ממשכין צנאר הדין כי אם מצדו ולא מאמצעו. ולעניית דעה יש לדחות, דכלאו הכי לפי הסתמא דגמרא שם דמיסין: הא דכעי יונו וכו', על-כרחך אנו סו"כחין לומר דהבירקא זו מרי דעשה להשי"ת הדין שקבת זקוק למעלה וגם מן, וירא כמו שאר ט"ת דצריכה להיות הדין שקבת בלא ויון וגם סוף תלוחב, כמו דמסקי הפוסקים, אס"כ נובל לאמור פ"ם כן דמרי עשעה להדין כשבי"ת זה משוך מאמצע ראשו כמו נו"ן ממש ולא כשאר ט"ת, ולהכי חכב גם משום נו"ן שבו. ולענין תקון לנו"ן כפופה שעשה ראשו בצורת נאי", עין במה שקבתו בפנים דמהי תקון אפלו בתפילין ומזוזות, וירא שיש בזה חק תוכות כיון דאין מחשבה עלי"די גרינה לחוד, ולא שיש בזה שלל סדרן דצורתו עליה מקרי, והכל מרגילין בדין בזה. ואמיתא לה מהא דכתב הפרימגדים באות כ"ף פשוטה שעשאו למעלה מרבע, דאפלו להפוסקים הפוסלים ודסבירא להו דאין לתלק בין פשוטה להכפופה אפלו בדיעבד, מודי דמהי הוספת דיו לעשותו עגלה אפלו בתפילין ומזוזות, ואין בזה משום שלא כסדרן דצורתה עליה מקרי, והכל מרגילין בפנין כאלו; ואס"כ פשוט דהכי נמי גרו"ן כפופה דמהי תקון, כיון דאפלו בלא תקון נמי חל קורין אותה נו"ן. ובאמת קל-יודחר הוא הכא מהמם, דיש מה שהכ"ף כפופה צריכה להיות עגלה מנרא מופשטת היא שקבת קב ע"ב, ואי הכי אין מתוקנה עליה, ואס"כ להפוסקים דסבירא להו דאפלו בכ"ף פשוטה שעשאו מרבע יש לפסל אפלו בדיעבד, דאין לתלק בהתמנה בין כפופה לפשוטה כיון דשיניה שם כ"ף

משנת תמונת אות ל' ומ' סתומה ונו"ן ונ' פשוטה וס' ודיניהם סופרים ביאורים ומוספים המשך

שאינו מוסיף כתיבה אלא רק מוחק, ובוה אין חיסרון של כסדרן. ולמעשה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' ו' אות ב) שיש להכשיר בזה, מפני שאות העשויה כראוי על פי ההלכה אינה נפסלת מחמת אות אחרת שבצידה, ועל כל פנים תיקון בודאי מועיל בזה אף בתפילין ומוחזות.

2) ואם הרגל אינה יוצאת מאמצע הגג אלא מצידו, אלא שמשכו אותה מתחת הגג לרוחבו עד אמצעיתו ומשם הורידו אותה כרגל, כתב בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' רסט) שהאות פסולה, שאף שאין לה צורת אות אחרת מ"מ בודאי תמונתה שונה מתמונת אות נו"ן פשוטה, והמקדש מעט (סי' ק' ג) כתב שנראה שכשרה בדיעבד, וביאר בגדולי הקדש (כלל יב אות י') שאם תינוק קורא אותה כנו"ן אין לחוש לפסול, שאף אם באות זי"ן בצורה זו נחוש לפסולה [ראה מה שכתבנו שם], מ"מ כנו"ן פשוטה אין לפסול, שהרי עיקר ענינה הוא אורך הרגל, ואינה צריכה להיות כזי"ן ממש אלא רק דומה לצורת זי"ן. וראה בספר שערי בינה (אות ו' ס"ק א) שיתכן שלא נחלקו, וכל אחד מהם דיבר על מקרה אחר.

ס צורת אות סמ"ך

הלמטה מושקה קצרו.

1) ואם לא עשה מושב כלל ותחתית הסמ"ך היא כעין משולש, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' יג) שאין להכשירה, ויתכן שפסולה אף לספרדים [הכותבים אות סמ"ך בלא עיגול בצד השמאלי למטה, אלא רק מעקמים קצת את הירך השמאלית לצד ימין, ומחמת קיצור המושב נראית היא כסמ"ך אף שיש לה זי"ת ולא עיגול בקרן זו, כמבואר בספר לדוד אמת].

בשו"ת פני יהושע (אה"ע"ז סי' יח) ושו"ת הבי"ח החדשות (סי' צד) שאם היא נראית כגימ"ל הרי היא פסולה [וראה מה שכתבנו לעיל אות גימ"ל הע' 6]. ואם נעשתה שם נקודה על ידי טיפת דיו שניתזה מהקולמוס, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רז) שאם ניכר שנעשתה מהתזת הקולמוס, הרי היא כשרה. 5) ואף אם חלק מראשי הנוני"ן בספר תורה נראים כזי"ו וחלק מהם נראים כזי"ן, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' טז אות ג) שכשר בדיעבד.

צורת אות נו"ן פשוטה

ואם קראה נו"ן פסולה¹ וכו', הקימו בנה לפסול².

1) ואם עשה את רגלה באורך הראוי אלא שהתינוק קוראה כזי"ן מחמת שהיא סמוכה לאות פ"א [אשר מושבה נמוך יותר משאר האותיות], כתב המקדש מעט (סי' לב ס"ק נו) שיש להכשיר [וראה גדולי הקדש שם ס"ק יז], וכן כתב בשו"ת אבני נור (או"ח סי' יא), אלא שכתב שלכתחילה כשאפשר יש לתקן על ידי הארכת הנו"ן, ואין בזה חיסרון משום שלא כסדרן, כיון שהחיסרון אינו באותיות עצמן אלא רק בקריאת התיבה, ובתיבה לא נאמר דין כסדרן, שהרי מותר למחוק אות זי"ו מתיבת "לאבותיך" ולהאריך את האותיות שלפניה ולאחריה. מאידך, בשו"ת ר"א גוטמכר (או"ח סי' ה אות ב) פסל בזה, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רג) כתב שבלא תיקון יש להחמיר בדבר, והארכת רגל הנו"ן אינה נחשבת כתיקון המועיל, מפני שכאשר אות אינה כשרה בלא תוספת כתיבה, יש לחוש שנחשב התיקון שעל ידי התוספת שלא כסדרן, אך אם אפשר לגרור קצת ממושב הפ"א כדי לקצרו, מותר הדבר מפני

ביאורים ומוספים

שהנקודה שלה בולטת כלפי חוץ (מחמת שנראית כתי"ו), אלא שאף הפמי"ג עצמו נשאר בזה בצ"ע ולא הכריע בודאות שפסולה כמו בפ"א פשוטה.

צורת אות עי"ן

עין יו"ד¹ וכו', וגופה משוף תחתיה פעמדה קצת² וכו', וכה תקיה וי"ן עומדת בשוה³ ונזעזעת בירכה למטה מחציה⁴.

1) ואם עשה את שני ראשי הקוים של העי"ן לצד ימין של הקו, כתב המקדש מעט (ס"ק ג) שיתכן שהאות פסולה, משום שהיא נחשבת כאות הפוכה.

2) ובאופן עשיית גוף האות, האם כקו ישר או שיש לעשות בו שבירה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סי' קנה אות א) שבלבוש משמע שאינו שבור אלא הוא כאות וי"ו המשוכה מלפניה קצת, אך בספר הפרדס לרמ"ק ובלדוד אמת משמע שהוא שבור וצורת הגוף דומה לנר"ן כפופה, והביאו כן בשם הרדב"ז, וכן מבואר בקול הרמ"ז (אות עי"ן). וכתב בשו"ת שבת הלוי (שם) שנראה שכן היתה עיקר הכתיבה מדורות.

3) ואם עשה בצד השמאלי וי"ן קטנה כצורת יו"ד, כתב המקדש מעט (ס"ק ח) שאף שהאגור הזהיר שלא לעשות כן, מ"מ נראה שאינו מעכב בדיעבד, כל שהוא נוגע בירך, אך לכתחילה אין לעשות כן.

4) ואף שבהגהת הברוך שאמר כתב שתיגע בחצי העליון של הירך, כתב המקדש מעט (ס"ק ז) שיתכן שאין כאן מחלוקת, אלא שאם משערים את כל הירך יש לעשות את הקו השמאלי בחציו התחתון, אך כשמעירים רק את המקום העב של הירך יש לעשותו בחציו העליון.

ואם המושב אינו בולט מעבר לקו השמאלי אלא מעט, ונדמית האות כטי"ת, כתב הילקוט הסופר (כאן) שהאות פסולה.

צורת אות פ"א כפופה

תקיה רחבה קלמוס וצד"י¹ וכו', ונכ"ל באות ה"א² וכו', ואם לא עשה תקנה רק קו שוה, עין לעיל סוף אות אָל"ף³.

1) ושעור זה, כתב הלשכת הסופר (סי' ה ס"ק כז) שאינו ברוחב האות כפי שכתב המלאכת שמים, שהרי שיעור רוחבה הוא שלשה קולמוסים כבאות ב"ת, אלא הכוונה כאן היא לחלל שבין הגג למורב.

2) שם כתב שאם הרגל השמאלית של ה"א נמצאת כנגד אמצע הגג פסולה היא, וצריך לתקנה על ידי גרירת חלק מנג האות בצד שמאל עד שתהיה הרגל השמאלית כנגד קצה הגג. אלא שאם אי אפשר לתקנה באופן זה, כשרה האות בלי תיקון.

3) שם כתב שקו משוך באות פוסל, ואי אפשר לתקנו בתפילין ומוזות משום שלא כסדרן.

ואופן התיקון, מבואר ברמ"א לעיל (סי' לב סי"ח) שהוא על ידי גרירת מה שנעשה בפסול ולחזור ולכתבו, וכתב במשני"ב שם (ס"ק פט) שכשנשתנתה צורת היר"ד ואין ניכר בה ראש וירך, יש לגרור את החלק הנראה כיו"ד, ויש מחמירים לגרור גם את כל מה שנכתב באות זו לאחר הדיבוק (דהיינו לגרור את האות כולה), וצ"ע אם יש להחמיר כן בדיעבד (וראה ביה"ל שם ד"ה יגרור). ואם אירעה הנגיעה רק לאחר גמר כתיבת האות, כתב בביה"ל שם (ד"ה נגע) שאין צריך למחוק את כל הרגל, אלא די בכך שיבטל ממנה צורת אות.

המשך בעמוד הבא

למעלה מצד ימין² ולמטה משני הצדדים³, ויחסם אותה לגמרי⁴.
2) ואם עשאה מרובעת למעלה, כתב המקדש מעט (ס"ק ד) שמועיל תינוק להכשירה מאחר שלמטה היא עגולה כראוי, והוסיף שיתכן שכשרה היא אף בלא שאלת תינוק.

3) ואם צד אחד עגול וצד אחד מרובע, כתב בשו"ת דרכי נועם (אה"עו סי' ג עמ' נח, ב) ששינוי צורה הוא ופסול, ואין מועיל תינוק להכשירה כיון שאין ספק שצד זה מרובע, ואות שחלקה דומה לאות אחת וחלקה דומה לאות אחרת פסולה. והוסיף, שאף שבשו"ת אה"ל יעקב (למהריק"ש, סי' קיג) כתב שאות הדומה לאות אחרת רק בחציה, אך בכללותה אינה דומה לה, כשרה היא (וכתב הפרי"ח (לקטום על סי' לב) שכדבריו מבואר בשו"ע (יו"ד סי' רעד סי"ה), ושלא כהר"י אסקנדרני שחולק על זה, ובמשני"ב לעיל (סי' לו ס"ק ג) הביא מחלוקת בזה, וכתב שהפרי"ח היקל, ושכן משמע בביאור הגר"א), מ"מ אין זה אלא כשבכללותה נראית כאות הנכונה, מה שאין כן כאן שבכללותה יכולה להדמות לאות מ"ם.

4) ואם יש הפסק אור באחד מהצדדים ואינה סתומה, כתב המקדש מעט (ס"ק ה) שפסולה ואין תינוק מועיל להכשירה, אך לחבר על ידי הוספת דיו מועיל אף בתפילין ומוזות. מאידך, הקסת הסופר (סי' ט ס"ד) ובלשכת הסופר (סי' ז) כתב שאין אפשרות לתקנה, מפני שהדין שהסמ"ך תהיה סתומה הוא מדאורייתא. אכן בגדולי הקדש (סי' לב ס"ק לה) חלק על סברתו זו והכשיר כל שההפסק רק ולא השתנתה על ידו צורת האות.

ומ"מ אם ההפסק קרוב לתחתית הצד השמאלי, כתב המקדש מעט (שם) שאין מועיל תיקון בתפילין ומוזות, מפני שנשתנתה צורת האות מחמת שנראית כאות פ"א [אף על פי שאינה כשרה לאות פ"א, משום שהירך השמאלית אינה כפופה כלפי פנים].

ביה"ל ד"ה הנית

אין לנו מקור מהגמרא דלא לכני תקון כאם עשאו למעלה קצורת וא"ו¹ וכו', אס"ן הכי נפי בפתוחה, וצריך עיין לרינ"א².

5) ואף שאין מוחלט בלשונו אם מועיל תיקון לנר"ן פשוטה שראשה בצורת וי"ו בתפילין ומוזות, אלא רק בנו"ן כפופה, מ"מ בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קסא) מבואר שגם בנו"ן פשוטה מועיל תיקון, מפני שלא השתנתה צורת האות על ידי כך, וכן כתבו המקדש מעט (אות נ ס"ק א) והערוך השולחן (סי"ט) שמועיל תיקון אם תינוק אומר שהיא אות נר"ן. אכן, לגבי נר"ן פשוטה שראשה פונה לאחורי האות, כתב בשו"ת בית שלמה (שם) שהיא פסולה, כיון שאינה בצורת אות נר"ן כלל (וראה מה שכתבנו בזה לעיל לענין נר"ן כפופה).

6) ובשעה"צ לעיל (אות מ"ם ס"ק ב) כתב שמבואר בביה"ל כאן שאין פסק ברור להכשיר, ומשמע שלעיקר הדין לא נקט כדבריו הפמי"ג שהשוה את כל הפתוחות לסתומות, וכן מבואר בדבריו באות נר"ן כפופה, שלענין נר"ן כפופה שראשה כו"ו הביא מחלוקת אם כשרה, ואילו לענין נר"ן פשוטה שראשה כו"ו נראה שנקט שפסולה, ושלא כפמי"ג שנשאר בזה בצ"ע [כשיטתו לגבי נר"ן פתוחה]. וכן מבואר בדבריו לגבי הגג שנמשך לשמאל המ"ם ונראה כו"ו, שלענין מ"ם סתומה כתב שאינו מעכב, ואילו לענין מ"ם פתוחה מבואר לעיל (סי' לב סי"ח ד"ה ונסתמה) שכל עוד לא עשה את הגג של היו"ו לא נגמרה צורת האות (ובשו"ת שבת הלוי ח"א סי' טו אות ב נשאר בצ"ע האם פסולה). אמנם, לענין פ"א כפופה שהנקודה שלה בולטת כלפי חוץ במקום כלפי פנים, העתיק המשני"ב בלא חולק את דברי הפמי"ג שנשאר בזה בצ"ע שמה פסולה כמו בפ"א פשוטה

מִשְׁנֵת תְּמוּנַת אוֹת ס' וְעֵינַן וּפֶא וּפ' פְּשׁוּטָה צַדִּי וְצ' פְּשׁוּטָה וְדִינְיָהֶם סוּפְרָיִם סד

זוּרִיתָהּ, דִּהְיָה לְמַעְלָה מִצֵּד יַמִּין⁽²⁾ וְלִמְשֵׁנֵי הַעֲדָדִים⁽³⁾, וְיִסְתַּם אוֹתָהּ לְגַמְרֵי⁽⁴⁾. וְגַּהַר לְמַעְלָה יְהִיָּה (ג) לְכַתְּחֵלָה עוֹבֵר לַחֹץ לְצֵד שְׂמָאל כְּשֶׁעוֹר גַּג הַנָּאִיו:

צורת אות עיין

אות עיין יהיה (ב) אות ראשון (ג) בעין יו"ד⁽¹⁾, ופניה קצת כלפי מעלה (ג) לכתחלה, וגופה משוף תחתיה בעמידה (ד) קצת⁽²⁾ (דאם ממשיתה הרבה באלכסון לא יהיה יכול להסמיך אות אחר אצל עיין אם יזדמן). וכה תהיה זיין עומדת (ה) בקוה⁽³⁾ ונוגעת בירכה (ו) למטה מחציתה⁽⁴⁾, ויגשה על ראש הצי"ן שלשה תגין. ועין לעיל בסוף אות א' לענין אם נגעו הראשין יותר ממקום דבוקם. ומאד יזהר שלא יגעו הראשים זה בזה; וכדיעבד אם נגעו זה בזה פחות השערה אם מהגי גריחה, עין לקמן בסוף אות שיין מה שכתבנו שם:

צורת אות פ"א כפופה

אות פ"א כפופה (ב) צריך להיות לה (ג) לכתחלה למעלה בצד ימין ויות מבפנים, וגם מבחוץ יהיה כנזית קטן. ותהיה משיכה קצת לאחוריה (ג) שפתחה עגלה מבחוץ. וכן למטה תהיה עגלה מבחוץ, וכמו כל הכפופות שצריך להיות עגלה למטה לכתחלה, אבל (ד) מבפנים יהיה לה זיית, כדי שיהיה בלבן שבפנים צורת בי"ת. ותהיה רחבה קלמוס וחצי⁽¹⁾), כדי לחלות בה הנקדה שבפנים שלא תגע בהאות גופה והג"ה ולא פמה שנהגו אינה סופרים לעשות עקב מבחוץ בעדה, פנה פ ואומרים שזה להיטיב הבי"ת לכן מבפנים, כי הוא ממש אות שבור; ובאמת צריך להיות עגל מבחוץ כמו שכתבנו, ורק בפנים צריך להיות בי"ת לכן. ומה שנהגו פך, מפני שאינם יודעים התרגל לעשות לתפס הקלמוס באלכסון ולהמשיכה מעט לאחוריה הקלמוס בפנים, שעל"ד"נה נעשה לה זיית בפנים, כמבאר בבית"וסף, על"פן יצא להם השעות לעשות עקב מבחוץ. גם כמה שנהגו לכתב משוכה מסוף גגה מעט, והנקדה עושים כנזית ולא עגלה, הם מקלקלים הנא"ו לגמרי, עד כאן לשון ספר חתיבה תמה בקצור לענינו. ובאמת מי שאינו יודע לעשות כמו שכתב חתיבה תמה, יותר טוב לעשות בי"ת מבפנים בלא עקב רק כנזית לכו, ממה שיגשה פ"א שבור מבחוץ, כי אפילו בתמונת הבי"ת גופא העקב לא לעכובא הוא כלל, וכל"שכן כנה שלא נזק עקב כלל בכרוף שאמר, כנדיא לא נכון הוא לעשות על"ד"נה הפ"א שבור, עד כאן הגי'ה]. ויהיה לה (ה) עקץ על פניה לצד שמאל ויורד למטה אל הנקדה שבתוכה, ותהיה הנקדה תלויה בה, כי הנקדה ומשך עקצה יהיה בתמונת נא"ו קשיהפך הפ"א. ומהאי טעמא תהיה הנקדה למטה לצד שמאל עגלה בתמונת ראש הנא"ו. ולא תגע הנקדה בשום מקום מבפנים, ואם נגעה (ו) פסולה. גם יזהר בהנקדה (ו) שלא תהיה הפוכה לצד חוץ, דאי לאו הכי צריך עיין אפילו דיבעד. ואם לא תלה הנקדה (ס) בהעקץ שעל פני הפ"א, והרחיקה מקצה הגג לבפנים, יש להסתפק בו, ודינו כמו בה"א שפלה רגל שמאלו באמצע הגג וכנ"ל באות ה"א⁽²⁾. ואם לא נגעה הנקדה בגגה והניזק קראה פ"א, יש לתקן, ותקון מוציל

אפילו בתפלין ומזוזות, וכנ"ל בסימן לב סעיף כה, עין שם. ואם לא עשה הנקדה רק קו שנה, עין לעיל סוף אות אל"ף⁽³⁾:

צורת אות פ"א פשוטה

אות פ"א פשוטה (ב) צריך לעשותה (ג) לכתחלה כנזית למעלה, כמו שהכפופה היא למעלה. גם צריכה להיות ארכה לכתחלה כשעור שתהא ראויה לעשות פ"א כפופה אם תכפופנה⁽¹⁾.

וכדיעבד אם יש ברגל ימיני מכנגד מקום הנקדה ולמטה כמלא יו"ד, די בכך (הפרי"מגדים כתב סתם: כמלא יו"ד מהנהך, והפנה פאשר כתבנו, דאי לאו הכי אין צורת אות עליון. ומכל מקום אם נמצא פן בספר תורה, ואפילו בתפלין, לכתחלה כנדיא חזק לתקן האות ולהשלימו כדון, ואין בזה משום שלא בסדרן, כיון דבלא התקון הוא פשר. ועשיית נקדה הפ"א ונקדה הוא הכל כמו בכפופה. גם יזהר (ג) שלא תהיה הנקדה הפוכה לצד חוץ, כדי שלא תדמה לתי"ו⁽²⁾). אם לא נגעה הנקדה בפג, או שהרחיק הנקדה מקצה הגג לבפנים, הכל דינו כנזיר לעיל בכפופה:

צורת אות צד"י כפופה

אות צד"י כפופה תמונתו כמו זיין כפופה יו"ד על גבה⁽¹⁾. הראש הראשון שממין שהוא בעין יו"ד (ב) יהיה פניה (ג) נוטה קצת כלפי מעלה⁽²⁾. וידבק רגל הי"ד דבוק טוב בצנאר הצד"י. ומאד יזהר להדביק באמצע הצנאר ולא למטה, שלא תדמה לעיין⁽³⁾. וראשה השני יהיה כמין זיין, נוטה לכאן ולכאן, פי אין להמשיך הצנאר מקצה הראש פי אם מאמצעו, (ג) כמו בגיין לעיל. והצנאר יהיה קצת עב וארוך קצת ומטה לצד ימין⁽⁴⁾, כדי להסמיך אות אצל ראשה. ומשכה התחתון (ד) יהיה משוף לכתחלה לצד שמאלה היטב⁽⁵⁾ יותר מן שני הראשים, ותהיה לכתחלה עגלה למטה בצד ימין כמו כל הכפופות. וישלשה תגין על ראש השמאלי. ואם לא נגע הי"ד בהגיון, עין בסימן לב סעיף כה. ואם הראשים נוגעים יותר ממקום דבוקם, דהינו שאין נקר הראש אלא קו שנה, עין לעיל בסוף אות אל"ף. ויזהר מאד (ה) שלא יגעו הראשים זה בזה; וכדיעבד, עין בסוף אות שיין מה שכתבנו שם:

צורת אות צד"י פשוטה

אות צד"י פשוטה (ב) יהיה ראשיה כמו בשל כפופה, והיא מרובת גם"פן מיי"ד ונו"ן, ואך מניין פשוטה, על"פן גופה פשוט כמו אות נזין פשוטה⁽¹⁾. ושעור ארכה, שתרגל למטה מדבוק הראשים לכתחלה בכדי שיהא ראוי לעשות צד"י כפופה⁽²⁾. וכדיעבד, פסק הפרי"מגדים, שאם הוציא ממקום דבוק הי"ד לזיין רק כמלא יו"ד, פשר, אבל אם לא נשאר כמלא יו"ד, צריך עיין. אם נגעו הראשים יותר ממקום דבוקם, או שנגעו זה בזה, או שנספס בין הי"ד להגיון, דינו כמו בכפופה וכנ"ל:

צורת אות קו"ף

אות קו"ף יהיה (ב) גגה שנה, ותג קטן צריך להיות על גגה בצד שמאל על פניה⁽¹⁾ לכתחלה; ויגשה הקוץ דק, כדי שלא יקלקל כנה תמונת

באור הלכה

עליה, היה נראה לן לכאורה דעל"ד"י תרובע אנה צורתה דהו אין שם קי"ף עליה, ואפילו הכי כתב הפרי"מגדים דמהני תקן דסוקר צדו עזרתה עליה, כיון דהכל מרגלין בכפיין כאלו, ואי"פן כל"שכן בענינו, דאפילו בגיין פשוטה שהחמיר ריין, על"ב"שנים אין לנו מקור מהגמרא ולא לתגי תקן באם עשאו עגלה כצורת נא"ו⁽¹⁾, לא אמת פתח וכתב דאין לנו להחמיר בצורת נזין כפופה אם עשאו למעלה כצורת נא"ו דלא לתחיי תקון, פן נראה לי פשוט. ומה שכתבתי שיגור קצת, דאם יגור הרבה יאבד תמונתו, וכשתקן אחר"כ יהיה כנה שלא בסדרן. ומה שכתבתי: ואחר"כ יוסיף עליו זי"ו, דאם יגשה בהפך ויהיה רחב הרבה, אפשר דעל"ד"יה יגרא אכר עקר התמותה, דאין הכל מרגלין בכהו, ולא יועיל אחר"כ מה שיגור עבוד שמאל. ודע עוד, לדעת הפרי"מגדים דחסית לתרויהו בהרא מחקא אפילו לענין דיבעד, אלמא דסבירא לה דאין לחלק בין פשוטה לכפופה כיון שישתנו שם נזין עליון ונתעד. וככ"ף פשוטה שעשאו מעט נמי מצד הכפופים דסבירא להו אפילו דיבעד פסול. אי"פן לזכריו יש נמי לומר כהאי מנא כמי"ם פתוחה אם עשאו למטה גס"פן עגלה, דיש לפסול אפילו דיבעד טעמם זה, כיון דישתנו שם מי"ם עליהן; ובמי"ם לתיקא ודאי פסול, דהרי בכלל סביר סמכין⁽²⁾, אי"פן הכי נמי כפופותיהן, צריך עין לתיקא⁽³⁾. ותקון מהני כנה עגלה כהלכה תחתיה. והלכתי ענין ונזיר ענין יורה עגלה עולה

שער העיון

לעכבא הוא: (ג) עין באות מ"ם כחוקה בשער העיון אות'קטן ד: ע (ב) בית"וסף: (ב) דאם הקו שנה פסול אפילו דיבעד: (א) פשוט: (ד) דאם לגמרי בעמידה, אינה תמונת עיין כנדיא, וצריך עיין אפילו לענין דיבעד, ועין ברין פנה הבונה: (ה) לכתחלה ונראה לי שגם עקר תמונת ראשה שהיא כנזין עובר למעלה משני העדדים אינו מעכב דיבעד, וכעין רק שיחא נקר הראש ולא יתה קו שנה, ודומקא דמה שהחל הפרי"מגדים דיבעד בטי' בצדו השמאלי שהוא גס"פן כנזין, ועין לעיל בסוף אות טי"ת: (ו) לכתחלה: פ (ב) בל"ו בבית"וסף: (ג) הוא פשוט: (ב) גם זה רק לכתחלה: (ד) גם זה אינו מעכב דיבעד, וכמו שפוטק מנוזע ביהודה העיל באות מ: (ה) גם זה לכתחלה: (ו) ברוך שאמר כא"ב הראשון ואתנו: (ו) פרי"מגדים בסוף הפתיחה לסיקן ל"ב: (ז) פרי"מגדים: ח (ב) בית"וסף: (ג) עין בבית"וסף ופשוט: (ג) בית"וסף: צ (ב) בית"וסף כל הענין: (ג) ולכתחלה נראה לי: (ד) ומכל מקום נראה לי דאפילו הפרי"מגדים יסתפקו כנה בגיין כפופה, לענין דיבעד ויזהר ולא יתה קו שנה, ולא בענין דיבעד, ולא בענין רק שיהא נקר הראש ולא יתה קו שנה, ודומקא דשי"ת שגם שם התמונה קי"ף זיין ותכל שם הפרי"מגדים, ושאינו נזין דזכור במקרא שהתמונה למעלה הוא בעין זיין, ועין לעיל בסוף אות טי"ת: (ד) כמו בגיין כפופה לעיל, וכשילקא שם אפשה דהוא לעכובא כדי שלא תדמה לתי"ו כפופה או לבי"ת, מה שאין כן כאן, ולכן שכתבתי לכתחלה: (ד) כנה עגלה כהלכה תחתיה. והלכתי ענין ונזיר ענין יורה עגלה עולה

משנת תמונת אות ס' ועין ופא ופ' פשוטה צד"י וצ' פשוטה ודיניהם סופרים

ביאורים ומוספים המשך

זה כשר אף לכתחילה. ואף בשו"ת נודע ביהודה (י"ד מהדו"ק סי' פ ומהדו"ת סי' קעא) כתב שבדואר אין פסול בספר תורה שכתוב בכתב זה, ולכן כתב לגבי אות אל"ף שכתובה בי"ד הפוכה שכשרה היא, וכדבריו כתב בשו"ת ר"א גוטמאכר (א"ח סי' ד), וכן כתב בשו"ת פנים מאירות (סי' טו) שאל"ף, צד"י ועי"ן הכתובות עם י"ד הפוכה, כשרות בדיעבד. והמקדש מעט (שם) כתב שיש לעשות בעד"י י"ד כסדרה, אלא שאם עשה אותה הפוכה כשרה היא. והקטן הסופר (סי' ה סיב אות צ) כתב שאם עשה י"ד הפוכה ויכול לתקן בנקל, יתקן, אך שוב חזר בו במכסה לאהל (הנספח לקצושי"ע, הובא בצדקת הצדיק עמ' יב) שאין צריך לתקן.

מאריך, החז"א (שם) כתב שכתבי היד והרפוס של הר"ן והמחזור ויטרי אינם מוסמכים, ומכיון שמבואר בברוך שאמר שצד"י עם י"ד הפוכה אינה כשרה, יש לנהוגים לכותבה כסדרה להחמיר בדבריו לעיכובא, מפני שיש לומר שאילו היו הפנים מאירות והנודע ביהודה רואים את דברי הברוך שאמר היו חוזרים בהם, אלא שמי שנהגו אבותיו לכתוב בכתב וואליש יכול להמשיך כמנהגם. אמנם, הגדולי הקדש (שם) ביאר את דברי הברוך שאמר באופן אחר, ולדבריו אין ראייה לפסול בי"ד הפוכה, וכשיטתו במקדש מעט שאין בזה פסול.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' ריא) כתב שלבני אשכנז כתב וואליש אינו לכתחילה, משום שיש בו כמה שינויים בצורת האותיות (אך בדיעבד בודאי כשר הוא, ולפיכך כתב (ח"י סי' ו ו-ו אות ב) שמותר לאשכנזי לעלות לתורה בספר תורה ספרדי), ולענין אות צד"י כתב (שם סי' קעו אות א) שדרכו להורות שלכתחילה אפשר לעשותה עם י"ד הפוכה בספר תורה הכתוב בכתב ביי [אשכנזי], וכפי שכתב בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' רסו) בשם רבו, על פי המבואר באר"י ז"ל וברמ"ק. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' יב) כתב שאף שכתב וואליש כשר, ואין חשש לרוב הפוסקים בעד"י הפוכה, מ"מ יש להקפיד בכתובות אות י"ד שיהיה בה קצוץ של י"ד [ולענין אות שי"ן ראה מה שכתבנו שם].

ואף אם בספר תורה אחד או בפרשת תפילין אחת חלק מהצד"י כתובים עם י"ד כסדרה וחלקם עם י"ד הפוכה, כתבו בשו"ת השיב משה (סי' נא), בשו"ת מהרש"ם (שם) ובמקדש מעט (שם) ובגדולי הקדש (שם) שכשרים הם, ואין זה תרתי דסתרי, כמבואר בספר מצת שמורים בשם האר"י ז"ל, ששתי הצורות אמת ולכל אחת יש סמך. ומ"מ לענין מי שיש לו תפילין של יד הכתובות בכתב ביי ותפילין של ראש הכתובות בכתב אר"י ז"ל, או שחלק מהמוזות בביתו כתובות בכתב ביי וחלקן בכתב אר"י ז"ל, דעת הגר"שו איננה שיהיה חלוקה שלמה תפלה פ"ד ס"ב דבר הלכה אות לא) שרצא ידי חובתו, אלא שראוי להקפיד שיהיו כולן שוות, אכן אין הקפדה שיהיו מוזותיו באותו כתב שבו כתובות התפילין. אכן כשחלק מהמוזות או מפרשת התפילין כתוב בכתב ביי וחלק בכתב וואליש, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סוף סי' ו) שפסולות הן משום מנומר.

הצד"י ששני ראשיו פונים כלפי פנים האחד כלפי חבירו, כתב החז"א (שם) שצורה זו פסולה, וברעת קדושים (אות צד"י) משמע שכשרה היא.

3) ואם הרביק את הי"ד למוטה מחציה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' ז) שאם עדיין צורת צד"י עליה כשרה היא, ואין לפסולה מחמת הטענה שאילו היו מסירים את הגג של הי"ד ומשאירים רק את הקו לא היתה האות נראית כצד"י אלא כע"ן, ובפרט יש להכשיר באופן שהי"ד הפוכה, שהרי בזה היא נראית יותר כצד"י מאשר כע"ן מפני שבע"ן הי"ד אינה הפוכה, אלא שמי"מ גם במקרה כזה אין להכשיר בכל אופן, שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

4) ואם לא עשה את צוואר האות באלכסון אלא עיקם אותו כעין אות המשך בעמוד האב

ואם יש לפ"א נקודה, אך היא דקה ואינה עבה כראש י"ד, כתב המקדש מעט (סי' ח) שמי"מ כשרה היא, שהרי מבואר בגמרא שאות פ"א היא כשי"ת הפוכה, וכשם שבשי"ת אין הנקודה שלה עבה, כך בפ"א אין זה לעיכובא.

צורת אות פ"א פשוטה

לשעור שְתֵהָא רְאוּיָה לְעִשׂוֹת פ"א כְּפּוֹקָה אִם תְּכַפְּנָהּ⁽¹⁾ וכו', כְּדִי שְׁלֵא תְדָמָה לְתִי"ו⁽²⁾.

1) ושעור אורכה, כתב הדרכי משה (אות ה) שהוא חמשה חצוי קולמוסים כולל הגג.

2) ואם תינוק קראה בפ"א פשוטה [ולא כתי"ן] מחמת הרגל הארוכה, כתב המקדש מעט (סי' ב) שכשרותה תלויה במחלוקת אם פוסל שינוי במקצת האות [ראה מה שכתבנו לעיל אות סמ"ך הע' 3]. אמנם במשנ"ב מבואר לגבי פ"א כפופה שנקודתה כלפי חוץ, שצ"ע אם כשרה אפילו בדיעבד, אף שלכאורה אין צד שיקראנה תינוק כתי"ו [כמבואר בגדולי הקדש כלל טו אות ל].

צורת אות צד"י כפופה

י"ד על גבה⁽¹⁾ וכו', שְהוּא עֵינִין י"ד יְהִיָּה פְּנִיָּה נוֹטָה קֶצֶת כְּלָפִי מְעֵלָה⁽²⁾ וכו', וְלֹא לְמִטָּה, שְׁלֵא תְדָמָה לְעִי"ו⁽³⁾ וכו', וְמִטָּה לְצַד יְמִינָה⁽⁴⁾ וכו', יְהִיָּה מְשׁוּף לְכַתְחִלָּה לְצַד שְׁמֹאלָה הֵיטָב⁽⁵⁾.

1) ואף אם האריך את הרגל הימנית עד שחלק זה אינו נראה כיריד אלא כזי"ו, כתב המקדש מעט (סי' ו) שהצד"י כשרה.

2) ממשמעות לשון הפוסקים שכתבו כן, כתב המקדש מעט (סי' ה) שנראה שיר"ד זו אינה הפוכה אלא כסדרה, ורק משופעת קצת כלפי מעלה. והוסיף שכן מבואר בשו"ע לעיל (סי' לב סכ"ה) שאות צד"י מורכבת מי"ד וני"ן, שאילו היתה הי"ד הפוכה לא היתה נחשבת ונקראת י"ד, ואף היה אפשר לתקן את האות כשנפרד הי"ד מהני"ן פירוד הניכר [מפני שהפירוד אינו גורם שיראו כשתי אותיות], וכן הוכיח בגדולי הקדש (כלל טו אות ל) מדברי הרמב"ן (שבת קג, ב) שכתב שאין להפריד את הי"ד של הצד"י מגוף האות, משום שאז היתה נראית כשתי אותיות נפרדות - י"ד וגימ"ל [וכדבריו מבואר בח"י הריטב"א ובח"י המיוחסים לר"ן שם], ואילו היתה הי"ד הפוכה לא היתה דומה ליריד. וכן מבואר באלפא ביתא שיש לעשות בעד"י י"ד גמורה. ובספר כתוב לחיים (אות צ) כתב שצד"י משמע כן מהדין המורה בפוסקים ובמשנ"ב להלן, שכשהי"ד מחוברת בתחתית הצוואר דומה האות לעי"ן, ואילו היתה הי"ד הפוכה לא היתה אות זו דומה לעי"ן.

מאריך, הנהגים בכתב וואליש, אשר הוא הכתב שנהגו בו בני ספרד מאות שנים, כותבים י"ד הפוכה באות צד"י. ויש אומרים שכן נמצא כתוב בספר תורה המיוחס לר"ן [הובא בספר צדקת הצדיק עמ' מ] ובצורת האותיות שבמחזור ויטרי (סוף הספר עמ' 801) וכן דעת האר"י ז"ל שיש לעשות על פי קבלה, כמובא בספר לדרת אמת (סי' יג אות צ) ובשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"ב סי' ח, י"ד סי' רסו).

דברי האר"י ז"ל אלו, כתב השו"ע הרב (אות צ) שנאמר רק לגבי תפילין, אכן כתב המשנת אברהם (סי' כג ספ"ח) שמנהג העולם לעשות כן אף בספר תורה, וכן כתב הקול יעקב (אות צ) שמנהגם כן, מפני שכך צורת האות לפי הכתב הספרדי, וכן כתב החז"א (א"ח סי' ט ס"ק ו, וספר צדקת הצדיק) שלא ראינו שהעולם נוהגים כחילוק זה שבין תפילין לספר תורה.

ולענין כתב וואליש לבני אשכנז, כתבו בשו"ת עין יצחק (י"ד סי' כח) בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קב) ובשו"ת קנאת סופרים (סי' קכא) שכתב

משנת תמונת אות ס' וענין ופא ופ' פשוטה צד"י וצ' פשוטה ודיניהם סופרים ביאורים ומוספים המשך

2) ומקום דיבוק היו"ד בני"ן, כתב המקדש מעט (סי"ב) שאפשר לכתחילה להדביקה בכל החצי העליון של הנר"ן, ובדיעבד כשר גם אם הדביק בחצי התחתון, שרק בצד"י כפופה החמירו בדיעבד כשהדביקה למטה, כיון שבאופן זה יש חשש שתיראה כע"ן.

וצד"י פשוטה שרגלה אינה יוצאת מראשה השמאלי בישרות אלא באלכסון, ורק אחרי שמתחבר אליה האלכסון של היו"ד הימני יורדת למטה בישרות [בצורת Y], כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' יב אות ג) שאם למעשה נראית אות זו כצד"י פשוטה הריהי כשרה על כל פנים בדיעבד, וכן לענין צד"י כזו שרגלה קצרה ודומה קצת לאות טי"ת, כתב שם שאם למעשה נראית לרב כצד"י ולא כטי"ת, כשרה היא [וראה מקדש מעט סי"ד ד].

ק צורת אות קו"ף

קצד שמאל על פנייה¹.

1) ואופן עשיית תג זה, כתב הקסת הסופר (סי' ה סי"ב אות ק) שיהיה עקום קצת ונטה לאות שאחריה, כמבואר בגמרא (שבת קד, א) שהתג של אות קו"ף פונה כלפי אות רי"ש, וכן מפורש במאירי (קריית ספר מאמר ב ח"א בתחילתו) שיש לעשות, והעיר בלשכת הסופר (שם סי"ק כו) מדוע השמיטו הפוסקים דבר זה. אכן בהגהות מיימוניות (פי"א מהל' תפלין אות ז) ובתיקון תפילין (אות ל) מבואר, שהתג יהיה זקוף ופשוט ולא מעוקם.

למ"ד, דהיינו שמשך מהגג קו למטה ועיקם אותו לצד ימין, ועל גביו כתב את היו"ד, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ה אות ז) שאם למעשה נראית אות זו כצד"י כשרה היא, אך אם בתחילת המבט עליה היא נראית כלמ"ד עם יו"ד על גבה, מסתבר שפסולה היא. ומ"מ אם הראש שעל גבי הקו נמשך משני צידי הקו באופן שהוא נראה כזי"ן ולא כזי"ו, ואם כן אינו נראה כאות למ"ד, כתב שם שצ"ע בדינו, שיתכן שיש צד להכשירו.

ובעץ חיים ובשער הכוונות (תפילין דרוש ב) כתבו שאף בצד השמאלי של גג הצד"י יש לעשות צורת יו"ד ומתחתיו יש למשוך את צוואר האות ולעשות צורת נר"ן כפופה, וכן כתב המור וקציעה (אות ז) בשם המצת שמורים שיש לעשות בכתב הספרדי, וכן כתב בספר לידו אמת (סי' יג אות ז) [דהיינו באופן שאינו נראה כאות למ"ד, כנ"ל].

5) ולענין מנהג הסופרים בזה, ראה מה שכתבנו לעיל בענין נר"ן כפופה.

צורת אות צד"י פשוטה

כמו אות נר"ן פשוטה¹ וכו', בכ"י שיקא ראוי לעשות צד"י כפופה².

1) והיינו שראשה עובר משני הצדדים כמו זי"ן, כנ"ל במשני"ב לענין נר"ן פשוטה. ואם עשאה כזי"ו ארוכה, כתב המקדש מעט (סי"ג) שכשרה בדיעבד, מפני שבאות המורכבת משתי אותיות אין פסול אם שינה מצורת אחת מהן.